

Bakıda videokonfrans formatında keçirilən Cənub Qaz Dəhlizi Məşvərət Şurası çərçivəsində nazirlərin VII iclası ənənəvi xarakter daşıyır. Xatırladaq ki, Cənub Qaz Dəhlizi Məşvərət Şurası çərçivəsində nazirlərin ilk toplantısı 2015-ci il fevralın 12-də, ikinci toplantı 2016-cı il fevralın 29-da, üçüncü toplantı 2017-ci il fevralın 23-də, dördüncü toplantı 2018-ci il fevralın 15-də, beşinci toplantı 2019-cu il fevralın 20-də, altıncı toplantı isə 2020-ci il fevralın 28-də keçirilib.

Cənub Qaz Dəhlizinin seqmentlərini "Şahdəniz-2", Cənubi Qafqaz Boru Kəmərinin Genişləndirilməsi, TANAP və TAP layihələri təşkil edir. Dəhliz, eyni zamanda, çox sayda müxtəlif maraqlı tərəfləri, o cümlədən 7 hökuməti və 11 şirkəti özündə əhatə edən mürəkkəb layihədir. Bu layihə dünyada inkişaf etdirilən ən kompleks təbii qaz boru kəmərləri

Bravo" platformalarından birgə 18,1 milyard standart kubmetr qaz və təqribən 3,6 milyon ton (29 milyon barrel) kondensat hasil edilir.

"Şahdəniz" qurğularının maksimum hasilat gücü hazırda gündəlik 56 milyon standart kubmetr və ya ildə təqribən 20 milyard kubmetrdən çoxdur.

İl ərzində "Şahdəniz" yatağından Azərbaycan (SOCAR), Gürcüstan

Biz Cənub Qaz Dəhlizi layihəsinin həyata keçirilməsinə sadıq. Azərbaycan üçün bu, o deməkdir ki, gələcək bir neçə il, onilliklər ərzində ölkəmiz hasil edə biləcək həcmə uyğun təbii qazın satışından yararlanacaq. Eyni zamanda, biz layihə üzvləri arasında olduqca möhkəm əməkdaşlıq quracağıq və bu işbirliyi iqtisadiyyatın digər sektorlarına aid olan sahələrdə də nailiyyətlərə imkan açacaq.

İlham ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının
Prezidenti

Cənub Qaz Dəhlizi Azərbaycanın böyük tarixi qələbəsidir

zənciri kimi qiymətləndirilir. Bildirilir ki, Avropa İttifaqı üçün prioritet enerji layihələrindən biri olan Cənub Qaz Dəhlizi Xəzər regionundakı müəyyən qaz ehtiyatını Avropa bazarına daşımaqla dünyanın enerji xəritəsini dəyişəcək.

Yeri gəlmişkən, 2018-ci il mayın 29-da Səngəçal terminalında Cənub Qaz Dəhlizinin rəsmi açılış mərasimi keçirilib və Azərbaycan təbii qazı Cənub Qaz Dəhlizi sistemində vurulub. Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorundakı "Şahdəniz" qaz-kondensat yatağının işlənməsinin ikinci mərhələsi çərçivəsində qurulan "Şahdəniz Alfa" və "Şahdəniz Bravo" platformalarından birgə qaz hasilatına başlanılıb. 2018-ci il iyulun sonunda isə "Şahdəniz Bravo" platformasından ilk qaz əldə olunduğu vaxtdan hasilat tədricən artıb. Mövcud "Şahdəniz" qurğularının hasilat gücü gündəlik 56 milyon (ildə 20 milyard) standart kubmetr təşkil edib.

2020-ci ildə "Şahdəniz" yatağından – "Şahdəniz Alfa" və "Şahdəniz

("GOGC" şirkəti) və Türkiyə ("Bo-taş" şirkəti) bazarlarına və çoxsaylı obyektlər üçün BTC şirkətinə qazın çatdırılması davam edib.

Ötən il "Şahdəniz" üzrə fəaliyyətlərə 1 milyard dollardan çox əməliyyat və 942 milyon dollar əsaslı xərclər sərf edilib. Əsaslı xərclərin böyük əksəriyyəti "Şahdəniz-2" layihəsinə aid olub.

Qeyd edək ki, ötən il dekabrın 31-də "Şahdəniz" yatağından ilk dəfə olaraq Avropaya Cənub Qaz Dəhlizi (CQD) vasitəsilə kommersiya qaz nəqli başlanılıb. CQD "Şahdəniz" yatağından başlayır və "Şahdəniz"-dən Avropa bazarlarına qaz nəqlinin başlanması Azərbaycanın Avropaya uzanan 3500 kilometr uzunluğunda CQD qaz dəyər zəncirinin tam inteqrasiya olunduğunu bildirir. Bu mühüm nailiyyət nəticəsində "Şahdəniz" Avropanın enerji bazasını şaxələndirəcək və onun enerji təhlükəsizliyini gücləndirəcək yeni enerji təchizatı mənbəyinə çevrilib. Cənub Qaz Dəhlizinin əsas

seqmentlərindən biri olan TANAP qaz kəməri 2018-ci il iyunun 12-də Türkiyənin Əskişəhər şəhərində istifadəyə verilib. Ötən il noyabrın 30-da isə Türkiyənin Ədirnə vilayətinin İpsala qəsəbəsində TANAP qaz kəmərinin Avropa ilə birləşən hissəsinin açılış mərasimi keçirilib. İstismar dövründə TANAP vasitəsilə Türkiyəyə nəql olunan təbii qaz həcmi 8,4 milyard kubmetrə çatıb.

TANAP Azərbaycanın Avropa İttifaqı ilə mövcud iqtisadi və siyasi əməkdaşlığının daha da inkişaf etməsinə verdiyi töhfə ilə Azərbaycanı Türkiyənin ikinci ən böyük qaz tədarükçüsü və Avropa İttifaqının yeni qaz tədarükçüsünə çevirir. TANAP-ın 16 milyard kubmetr olan mövcud ötürücülük qabiliyyəti əlavə investisiyalarla 31 milyard kubmetrə çatdırıla biləcək şəkildə layihələndirilib. Sonrakı illərdə Azərbaycanın digər qaz yataqlarından əldə ediləcək əlavə hasilatla Azərbaycan xüsusilə Cənubi-Şərqi Avropa ölkələri üçün

əhəmiyyətli qaz tədarükçüsü olmağa namizəddir.

Giriş nöqtəsi Gürcüstan-Türkiyə sərhədi (Ardahan-Posof), Avropaya çıxış nöqtəsi Türkiyə-Yunanistan sərhədi (Ədirnə-İpsala) boru kəməri olan TANAP Türkiyədən 20 şəhərin sərhədindən keçməklə 67 rayon və 600 kənddən keçən marşrutun Yunanistan sərhədində, Avropa ölkələrinə təbii qazı ötürən TAP kəmərinə qoşulur. Layihə çərçivəsində Türkiyə sərhədləri daxilində biri Əskişəhərdə, digəri Trakyaada olmaqla milli təbii qaz ötürmə şəbəkəsinə qoşulmaq üçün iki çıxış nöqtəsi var. TANAP sistemi 2x17,5 kilometr Mərmərə dənizi keçidi olmaqla cəmi 1850 kilometr uzunluğundakı boru kəməri, bir sıra yerüstü qurğulardan ibarətdir. Bunlar iki ədəd kompressor stansiyası, 4 ədəd ölçmə stansiyası, 13 ədəd tərtibatın buraxılma kamerası, 49 bağlayıcı armatur stansiyası çərçivəsində, 2-si Türkiyədəki milli təbii qaz şəbəkəsinə və biri TAP kəməri bağlantısı vasitəsilə

Avropadakı beynəlxalq təbii qaz şəbəkəsinə qoşulmaq üzrə 3 təbii qaz çıxış stansiyasıdır.

Boru kəmərinin "Faza-0" adlanan və Ardahandan Əskişəhərə qədər olan 1340 kilometrlik hissəsi 56 düym, "Faza-1" adlanan Əskişəhərdən İpsala-Yunanistan sərhədinə qədər olan 457 kilometrlik hissəsi 48 düym olaraq layihələndirilib. Layihə çərçivəsində reallaşdırılan 17,5 kilometr Çanaqala boğaz keçidi isə 36 düym diametrlə qoşa boru kəməri ilə həyata keçirilib. İlk olaraq 16 milyard kubmetr olacaq ötürmə qabiliyyətinin sonrakı illərdə 24 milyard kubmetrə və ardından 31 milyard kubmetrə çatdırılması planlaşdırılır.

Kommersiya fəaliyyətinə başladığı 2018-ci il iyunun 30-dan 2020-ci ilin dekabr ayının sonuna qədər TANAP vasitəsilə Türkiyəyə çatdırılan təbii qazın ümumi həcmi 8,4 milyard kubmetrə çatıb. Hazırkı 3-cü nəqlətmə ilindən başlayaraq istismar dövrünün sonuna qədər Türkiyəyə hər il 6 milyard kubmetr təbii qazın

çatdırılması nəzərdə tutulub. Ötən il dekabrın 31-də Avropaya qaz nəqlinin başladığı layihə üzrə ilk gün üçün TAP vasitəsilə Avropaya 10,9 milyon kubmetr qaz ötürüldü.

Cənub Qaz Dəhlizinin seqmentləri sırasında mühüm yer tutan Trans-Adriatik Boru Kəməri Layihəsi (TAP) üzrə işlər planlaşdırılan vaxtda yekunlaşıb və kəmərin kommersiya fəaliyyətinə başlayıb. Kəmərin təmələqoyma mərasimi 2016-cı il mayın 17-də keçirilib.

Ekspertlər tərəfindən bu layihənin reallaşması Cənub Qaz Dəhlizinin tam istismara verilməsində mühüm addım kimi qiymətləndirilib. Eyni zamanda, TAP-ın ölkəmizi Avropa ilə uzun müddətə birləşdirən daha bir enerji bağlantısı olaraq enerji təhlükəsizliyi, əməkdaşlıq və davamlı inkişafda Azərbaycanın strateji tərəfdaş rolunu daha da gücləndirdiyi vurğulanıb.

Layihənin, həmçinin Avropa üçün strateji və iqtisadi əhəmiyyət daşıdığı, yeni təbii qaz

mənbəyinə etibarlı çıxışı təmin etdiyi, enerji təhlükəsizliyinin möhkəmlənməsində, təchizatın diversifikasiyasında, həmçinin karbon emissiyasının azaldılmasında mühüm rol oynadığı dəyərləndirilib.

Yeri gəlmişkən, bütün bunlardan sonra TAP layihəsinin genişləndirilməsi – kəmərin ümumi gücünün 20 milyard kubmetrə qədər artırılması, təbii qaz tədarükçülərinin maraqlarını ifadə etməyə imkan verəcək bazar sınaqlarının aparılması, iqlim dəyişikliyi ilə mübarizə, ətraf mühitin qorunması ilə bağlı "yaşıl saziş" və enerji bazarlarının bərpası məsələləri ilə bağlı tədbirlər həyata keçiriləcək.

Xatırladaq ki, Azərbaycanın kommersiya qazının TAP boru kəməri vasitəsilə Avropaya tədarükünə öten il dekabrın 31-də başlanılıb.

TANAP daxil olmaqla Cənub Qaz Dəhlizinin reallaşması birbaşa Azərbaycan Prezidentinin siyasi iradəsi nəticəsində baş verib. Dövlət başçısının qeyd etdiyi kimi, Cənub Qaz Dəhlizi ilə bağlı müzakirələr aparılan zaman bu layihənin reallaşacağına çoxu ümid etmirdi. Layihənin xərclər smetası böyük idi, maliyyələşmə məsələləri var idi. Bütün bunlara baxmayaraq, Azərbaycanın dəstəyi hesabına region üçün ən böyük layihə gerçəkləşdi. Ümumiyyətlə, Azərbaycanın dəstəyi və təşəbbüsü olmasaydı, Cənub Qaz Dəhlizinin reallaşması mümkün deyildi.

Layihə çərçivəsində Azərbaycan onunla müttəfiq olan ölkələrlə əlaqələrini daha da gücləndirdi. TANAP və Cənub Qaz Dəhlizi Azərbaycanın həyata keçirdiyi təşəbbüsdür. Region hələ uzun müddət dövlətimizin başçısının siyasi iradəsi nəticəsində reallaşmış bu təşəbbüsdən faydalana biləcək və öz enerji təhlükəsizliyini formalaşdıracaq olacaq.

"S&P Global Platts" şirkətinin analitiki Ceyms Hakstepp bildirib ki, Cənub Qaz Dəhlizinin gələcəkdə genişlənməyə proqnozlaşdırılır. Onun sözlərinə görə, bu qaz dəhlizi layihəsi Xəzər regionundan birbaşa Avropaya ildə 16 milyard kubmetr qazın tədarükü üçün zəruri nəqliyyat gücü təqdim edəcək: "İlkin olaraq bu, Avropada qaza tələbatın 3-4 faizini reallaşdıracaq, qazın böyük hissəsi Cənubi Avropaya nəql olunacaq.

Vaqif BAYRAMOV,
"Xalq qəzeti"